

”DEHÄR E MITT HEIM” – FÖRSTÅELSE AV VÖRÅDIALEKT HOS
UNIVERSITETSSTUDERANDE

Eri Lassila
Kandidatavhandling i
svenska språket
Humanistiska fakulteten
Uleåborgs universitet
Maj 2019

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	3
1.1. Syfte.....	3
1.2. Material.....	3
1.3. Metod.....	4
2. TEORETISK BAKGRUND	5
2.1. Olika definitioner av begreppet dialekt	5
2.2. Riksspråksvarianter, dialekter och folkmål	6
2.3. Vörådialektens fonologi	7
2.4. Vörådialektens formlära	7
3. ANALYS OCH RESULTAT	8
3.1. Pronomina.....	8
3.2. Verb	9
3.3. Substantiv	10
3.4. Adjektiv	11
3.5. Andra ord.....	12
4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	14
KÄLLFÖRTECKNING	17
Material.....	17
Övriga källor.....	17
BILAGOR	18
Bilaga 1: Sångtexten <i>Dehär e min by</i>	18
Bilaga 2: <i>Dehär e min by</i> på standardsvenska.....	19

1. INLEDNING

Jag har känt intresse för dialekter i flera år, och min favoritband/humorgrupp KAJ har skrivit låtar på *vörådialekt* sedan 2012. Nu har gruppen, som består av Kevin Holmström, Axel Åhman och Jakob Norrgård, skrivit en musikal som kallas för *Gambämark*. Vörådialekt har forskats tidigare; jag hittade en källa från 1880-talet. Musik och låttexter har forskats mycket, men inte den här musikalen på grund av att den är så ny.

1.1. Syfte

Syftet med den här kandidatavhandlingen är att forska i hur bra universitetsstuderande i svenska språket förstår en låttext skriven på vörådialekt. På grund av att varje nuvarande österbottnisk kommun kan sägas ha sin egen dialekt (Huldén 1957: 12), avses med vörådialekt i denna avhandling den svenska dialekten som talas i nuvarande Vörå kommun. Låttextern, som innehåller de understrukna ord som informanterna har översatt, är hämtad ur musikalen *Gambämark* (2018) som är skriven av Kevin Holmström, Axel Åhman och Jakob Norrgård. Jag valde att forska i detta tema på grund av att Holmström, Åhman och Norrgård har skrivit låtar på vörådialekt i flera år. Jag tänkte att det skulle vara intressant att se hur bra universitetsstuderande, som inte har någon koppling till Vörå eller vörådialekt, förstår mycket dialektala uttryck i låttexter.

1.2. Material

Som material använder jag informanternas översättningar av ord ur en låt ur musikalen *Gambämark*. Låten heter *Dehär e min by*, och jag valde den på grund av att den innehåller tillräckligt många olika slags dialektala ord och uttryck i alla ordklasser, åtminstone enligt min åsikt. Informanterna har som uppgift att översätta understrukna dialektala orden från låttextern till standardfinlandssvenska (se bilaga 2). Jag har diskuterat med Axel Åhman, en av musikalens skribenter, om vilken låt jag ska välja. Jag meddelade Åhman på Facebook, och bad om att han skulle skicka mig texterna till hela musikalen. Han skickade texterna i en fil till mig, och jag valde en låt från musikalen. Musikalen har sammanlagt 15 låtar. I avhandlingen jämför jag informanternas översättningar av de understrukna ord i låttextern

till korrekt svenska med det rätta svaret, som är översättningen som musikalens skribenter har skrivit för mig. Jag har fått tillståndet att återpublicera låttextern i dess helhet i den här avhandlingen från Axel Åhman via Facebook den 16 oktober 2018.

Mina informanter består av studerande vid Uleåborgs universitet med svenska som huvudämne, och de har avlagt minst grund- och ämnesstudierna i svenska språket. Det finns 6 informanter.

1.3. Metod

Jag analyserar hur bra universitetsstuderande förstår vörådialekt genom att ge dem en uppgift. Uppgiften är att översätta understrukna ord i texten ur låten *Dehär e min by* från vörådialekt till skriftspråk på svenska. Jag jämför studerandenas svar till en översättning gjord av musikalens skribenter. Översättningen, skriven av Jakob Norrgård (se bilaga 2), försöker vara det rätta översättningen till standardsvenska, men det finns många korrekta översättningar till flera ord. Kontexten påverkar översättningen också så mycket, att det är omöjligt att ha en enda korrekt översättning. Som analysmetod använder jag *källspråksorienterat översättningsanalys*, som värderar översättningar som är så nära källspråket som möjligt. Jag har också betonat *semantisk ekvivalens* mycket mer än *retorisk ekvivalens*, dvs. att översättningarna ska komma så nära originalets betydelse som möjligt (i stället för att återskapa dess effekt på läsarna). (Se Hellspång 2001: 190) Översättningsanalysens syfte är att undersöka hur en översättning förhåller sig till sin förlaga, språkligt och innehållsligt (Hellspång 2001: 191). Jag har analyserat vilka ordval informanterna har tagit: har de angivit alla möjliga former till ett ord eller bara den som passar i kontexten? Har informanterna varit tvungna att översätta till finska i stället för svenska? Hurdana ord har de haft mest svårigheter med? Hurdana grammatiska eller syftningsfel finns det i översättningarna?

Min analys är mer kvantitativ: jag räknar hur många olika översättningar det finns för varje ord, men försöker inte till exempel förstå orsaken till översättningsfel på en djupare nivå. Jag kunde också ha gjort en kvalitativ analys om detta tema, men valde inte att göra det på grund av att den kunde ha blivit för lång och omfattande. En kvalitativ analys om översättningen av låttexter på dialekt passar troligtvis bättre för en pro gradu-avhandling än

en kandidatavhandling. Denna avhandling avslöjar naturligtvis inte hela sanningen om informanternas kunskaper i dialekt, utan det finns mycket rum för djupare forskning om man vill ta reda på dem.

2. TEORETISK BAKGRUND

I följande kapitel presenterar jag den teoretiska bakgrunden om dialekter, och hur svenskan är indelad i riksspråksvarianter, dialekter och folkmål. Jag berättar lite om vörådialektens fonologi, formlära och ordförråd, samt olika definitioner för begreppet dialekt.

2.1. Olika definitioner av begreppet dialekt

Enligt Institut för Språk och Folkminnet (Sprakochfolkminnen.se 2017) är en dialekt en språkart som talas av invånarna inom ett avgränsat område, liksom en by eller socken. Webbsidans skribent medger att gränserna mellan dialekter inte alltid är tydliga. Skribenten medger också att inte alla som talar samma dialekt talar likadant. Enligt Elert (2015) är dialekter talspråksformer som används i en viss kommun, bygd eller socken, och som i begränsad utsträckning har påverkats av det formella tal- och skriftspråket. Sådana dialekter kallar Elert *genuina dialekter*. Han fortsätter med att beskriva användningen av dialekter: inom familjen, tillsammans med grannar och bekanta, i vardagslag överallt inom orten. Ann-Marie Ivars (2015:11) definierar begreppet dialekt ur ett historiskt perspektiv i sin bok *Dialekter och småstadsspråk*: enligt henne är dialekter äldre språkformer än både stadsmålen och standardspråket. Hon ger också flera definitioner till dialekt: å ena sidan är de geografiskt gränsade varieteter av språk, men å andra sidan är dialekt det gångbara kommunikationsspråket inom ett avgränsat geografiskt område, liksom en kommun, socken, by, en liten ö eller liknande. Ivars medger också att fast dialektgränserna har tidigare dragits enligt gränserna mellan kommuner och socknen, är de i verkligheten inte alltid så tydliga. (Ivars 2015: 11, 13, 15)

Lars Huldén (1957: 12) skriver också i sin doktorsavhandling *Verbböjningen i Österbottens svenska folkmål I* att fast varje österbottnisk kommun kan sägas ha sin egen dialekt, kan olikheterna mellan grannkommuner vara för små att vara betydliga. Enligt

honom korsas de större kommunerna ofta av språkgränser, som är mer eller mindre betydelsefulla. Huldén skriver också att de viktigaste språkgränserna vanligtvis överensstämmer med gränserna mellan de gamla storsocknarna.

2.2. Riksspråksvarianter, dialekter och folkmål

Enligt Elert (1997:21) finns det tre största regionala standardspråksvarianter: sydsvenskt talspråk som talas i södra Sverige (söder om en linje som går ungefär från Varberg över Jönköping till Kalmar), centralsvenskt talspråk som talas i övriga delar av Sverige, och finlandssvenskt talspråk som talas bland svensktalande i Finland. Det finns en hel del skiftningar inom det centralsvenska talspråksområdet, som gäller framför allt i uttalet av långa vokaler och satsintonationen. Den viktigaste skillnaden mellan talspråket i östra och västra Mellansverige ligger i olika satsintonation. (Elert 1997:21) Det finlandssvenska talspråksområdet kan delas vidare i österbottniska, åländska, åboländska och nyländska målen, samt småstadsspråk som talas i till exempel Jakobstad, Kristinestad, Ekenäs och Lovisa (se Ivars 2015: 6–9). Österbottniska dialekter kan delas vidare i nordösterbottniska, mellanösterbottniska och sydösterbottniska dialektområden. Vörådialekt, som talas i nuvarande Vörå kommun (Vörå, Oravais och Maxmo), räknas som en mellanösterbottnisk dialekt. (se till exempel Huldén 1957: 238 och Harling- Kranck 1998: 121) Vörådialekten har också påverkat andra dialekter: till exempel diftongeringen av långt *o* till *åo* (i till exempel *måot* 'mot', *fåot* 'fot' osv.) som kännetecknar dialekterna i många ställen runt Österbotten (till exempel Munsala och Korsholm) kan tänkas ha fått sin början i Vöråområdet (Ivars 2015: 104). Denna diftongering ger dialekten en viss klang, vilket kanske påverkade humorgruppen KAJs stora genombrott i Svenskfinland i 2014 med låten *Jåo nåo e ja jåo YOLO ja nåo*. Låtens humor baserar sig på diftongeringen av det långa *o*-ljudet.

Det har varit ganska lätt att skriva teori om vörådialekt, på grund av att olika språkvetare använder samma termer och klassificeringar för den, fast dialektgränser inte alltid är tydliga. till exempel Ivars (2015: 103), Harling- Kranck (1998: 121) och Huldén (1957: 238) klassificerar vörådialekten som mellanösterbottnisk dialekt.

2.3. Vörådialektens fonologi

Enligt Lars Huldén (1959: 262) bildar dialekterna inom nuvarande Vörå kommun (Vörå,- Maxmo- och Oravaisdialekt) ett mycket enhetligt dialektområde inom det större mellanösterbottniska dialektområdet. Detta betyder att de tre dialekter i Vörå, som han har skrivit om, liknar mycket mer varandra än andra österbottniska dialekter.

Enligt Freudenthal är vörådialekt ett *folkmål*, dvs. vars vokaler liknar i många, men inte alla fall, standardfinlandssvenskans vokaler: till exempel vokalerna *a* och *e* uttalas som de görs på standardfinlandssvenska, medan *å*-ljudet är tämligen slutet. Det finns två varianter av *ö*-ljudet: slutet *ø* och öppet *œ*. Konsonanter som *b, d, f, s, h, j, m, n* m. fl. betecknar samma ljud som motsvarande bokstäver i standardfinlandssvenskan. En karakteristisk drag av vörådialekt är att i några fall ersätts standardfinlandssvenskans *å*-ljud med ett *a*-ljud. (Freudenthal 1889: 5–7) Harling- Kranck skriver i sin bok *Från Pyttis till Nedervetil: Tjugonio dialektprov från Nyland, Åboland, Åland och Österbotten* att det är omöjligt att vara helt perfekt eller konsekvent när man återger talspråk i skrift: en och samma talare varierar sig ofta i uttal, i graden av dialekt osv. Det finns också inget etablerad sätt att skriva ner fonem i dialekt, enligt Harling- Kranck. (1998: 11)

2.4. Vörådialektens formlära

Verbformer i vörådialekt skiljer sig också från standardfinlandssvenskan i några fall: till exempel infinitivformens *-a* bortfaller alltid: *konn* betyder *kunna*, *byt* betyder *byta* osv. Det finns också skillnader i uttalet och stavningen av verb: standardfinlandssvenskans *göra* är på vörådialekt *jär*, *arbeta* är *arbeit* och *gå* är *ga*. Substantivernas genus överensstämmer nästan alltid med standardfinlandssvenskan. (Freudenthal 1889, s. 16–18)

I dialektprovet från Rejpelt i Vörå, som samlades av Inga- Britt Donner i 1962 (Harling- Kranck 1998: 121–122) syns vörådialektens särskilda drag tydligt: sista vokalen försvinner ofta (till exempel *läsa* blir *less*, *hade* blir *hadd*, *förhörde* blir *fyrhö:rd* osv), *d*- ljud blir *t*- ljud (*då* => *tå*, *där* => *tär*, *de/dem* => *töm* osv), *-en* har förvandlats till *-in* (*skolbarnen* => *skåolbå:nin*, *vintern* => *vintrin* osv). Dessa drag är inte så tydliga i musiken, troligtvis på

grund av att skribenterna är så unga att finskan, engelskan och standardfinlandssvenskan har påverkat deras dialekt.

3. ANALYS OCH RESULTAT

I följande kapitel går jag igenom informanternas översättningar av de understrukna ord som finns i bilaga 1, hur korrekta de är jämfört med det rätta svaret och hur många olika översättningar det finns för varje ord. Jag går igenom översättningsresultaten ordklassmässigt. Jag svarar till frågor, som till exempel: Hur många ord har informanterna inte kunnat översätta? Vilka ord har varit de svåraste för informanterna? Finns det flera olika översättningar av ett ord i ett text? Det kan finnas mer än en korrekt översättning till varje ord, men jag har inte skrivit ner dem alla. I stället har jag bara skrivit ner de översättningar som är mest vanliga, eller de som används i den korrekta översättningen skriven av en av den originella musikalsens skribenter, Jakob Norrgård.

3.1. Pronomina

Som det syns i tabell 1 nedan, finns det 6 olika pronomina i texten: *he* 'det', *an* 'den', *na* 'någon, något, några, någonting', *ede* 'det här', *nainting* 'någonting' och *me* 'mig'. Av 6 informanter, har ingen översatt alla 5 rätt. Ingen kunde översätta ordet *ede* rätt, utan 5 av dem översatte den som *är det. En informant gav ingen översättning alls. Bara en informant kunde översätta ordet *he* rätt. De andra trodde att den betyder 'han, hon, hen, de' osv. och en informant gav ingen översättning alls. Det finns inga översättningar till ordet *an*, utan alla informanter har lämnat ut hela ordet från svaret eller satt in frågetecken eller liknande. Alla 6 informanter översatte ordet *nainting* helt rätt.

Tabell 1. Pronomina på vörådialekt, deras korrekta översättningar och informanternas svar

Ord på dialekt	Korrekt översättning	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4	Informant 5	Informant 6
an	den	?	?	?	?	?	?
he	det	det	?	Hen/ de	hon/han/ den	den	De
ede	det här	är det	är det	är det	är det	är det	?
me	mig/med	med	mig	med	med	med	mig
na	ngn/ngt/några/någonting	någon	någon- ting	något	någonting	något	någon
nainting	någonting	någon- ting	någon- ting	någon- ting	nånting	någon- ting	någon- ting

3.2. Verb

Som det syns i tabell 2 nedan, finns det 11 olika verb i texten: *sitt* ('sett'), *vejt* ('vet'), *jämför* ('jämföra'), *byt* ('byta'), *känder* ('känner'), *ere* ('finns det'), *sko* ('skulle'), *sii* ('se'), *jär* ('göra'), *konn* ('kunna') och *halder* ('håller'). Informanterna 1 och 5 har inte kunnat översätta ordet *sitt*, utan har lämnat in endast frågetecken. Informant 2 har översatt ordet fel, som 'sitt'. De 3 andra informanterna har översatt ordet korrekt som 'sett'. Alla informanter översatte *vejt* helt rätt, som 'vet'. Det här var det enda verbet som alla informanter översatte rätt, vilket beror troligtvis på att ordet ser ut ganska likadant med dess korrekta översättning. Två av informanterna översatte ordet *jämför* med fel böjning (imperativform eller perfektparticip), men alla andra översatt det helt korrekt som 'jämföra'. 5 av 6 informanter översatt ordet *byt* helt korrekt som 'byta', men en använde fel tempus och svarade 'bytt'. 5 av 6 informanter hade också översatt ordet *känder* helt korrekt som 'känner', men en svarade bara med ett frågetecken. Ingen av informanterna kunde översätta ordet *ere* korrekt, utan 5 av 6 svarade *är det* och en svarade *är*. Den korrekta översättningen är i den här kontexten 'det finns'.

En informant översatte ordet *sko* helt korrekt som *skulle*, en översatte ordet i fel tempus som *ska* och de andra 4 informanter gav inga svar. Två informanter översatte *sii* helt korrekt som *se*, en översatte delvis fel som *ser*, en helt fel som *sin* och de två andra gav inga svar. Två informanter översatt ordet *jär* helt rätt som 'göra', en svarade fel och gav

svaret 'har', och de tre andra gav inga svar alls. 3 informanter översatte *konn* helt rätt som 'kunna', en använde fel tempusform och svarade 'kan', och de två andra informanterna gav inga svar alls. 4 informanter översatte ordet *halder* helt rätt som 'håller', och de två andra gav inga svar.

Översättningsresultatet visar en tydlig mönster när det gäller verb: ju närmare det dialektala verbet är till dess skriftspråkliga form i skriven form, desto lättare är den att översätta utan tidigare erfarenhet med dialekt och desto bättre blir översättningsresultatet. Mönstret var inte oväntat, för att det alltid är svårt att översätta ord som ser helt främmande ut.

Tabell 2. Verb på vörådialekt, deras korrekta översättningar och informanternas svar

Ord på dialekt	Korrekt översättning	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Infor- mant 4	Infor- mant 5	Infor- mant 6
byt	byta	byta	bytt	byta	byta	byta	byta
ere	finns det	är det	är	är det	är det	är det	är det
jär	göra	?	?	göra	?	har	göra
halder	håller	håller	?	håller	?	håller	håller
jämför	jämföra	jämföra	jämför	jämföra	jamföra	jämföra	jämförd
konn	kunna	?	kan	kunna	?	kunna	kunna
känder	känner	?	känner	känner	känner	känner	känner
sii	se	ser	sin	se	?	ser	se
sitt	sett	?	sitt	sett	sett	?	sett
sko	skulle	?	?	ska	?	?	skulle
vejt	vet	vet	vet	vet	vet	vet	vet

3.3. Substantiv

Det finns 7 stycken substantiv som jag har understrukt i texten och ska analysera: *heim* 'hem', *gålan* 'gårdarna', *knutan* 'knutarna', *papp* 'pappa', *föussin* 'fähusen', *knöussin* 'kullen' och *pärör* 'potatisar'. Alla 6 informanter översatte *heim* helt rätt som 'hem'. Jag fick inga svar alls för orden *gålan* och *knutan*. 4 av 6 informanter översatte ordet *papp* helt korrekt som 'pappa', en svarade 'papper' och en gav inget svar. Ingen av 6

informanter kunde översätta ordet *föussin* rätt som 'fähusen': 4 informanter gav inga svar, en svarade 'försvinner' och en med ett påhittat ord **föresen*. Ingen kunde översätta ordet *knöussin* korrekt, utan jag fick inga svar alls. En informant översatt ordet *pärör* som 'päron' och en som 'pärlor', medan de 4 andra gav inga svar. Det finns också en substantiv som jag har understrukt, men inte ska analysera: *kalops*. Jag valde att lämna bort den i bilaga 2 och att inte analysera den, på grund av att det är exakt samma ord på standardfinlandssvenska.

Tabell 3. Substantiv på vörådialekt, deras korrekta översättningar och informanternas svar

Ord på dialekt	Korrekt översättning	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4	Informant 5	Informant 6
föussin	fähusen	?	?	?	?	försvinner	föresen
gålan	gårdarna	?	?	?	?	?	?
heim	hem	hem	hem	hem	hem	hem	hem
knutan	knutarna	?	?	?	?	?	?
knöussin	kullen	?	?	?	?	?	?
papp	pappa	pappa	pappa	pappa	?	pappa	papper
pärör	potatis	?	?	pärlor	?	päron	?

3.4. Adjektiv

Det finns 4 stycken adjektiv i texten: *bedrövlit* 'bedrövligt', *behövlit* 'behövligt', *nyan* 'ny' och *feil* 'fel'. Två informanter översatte *bedrövlit* helt rätt, en stavade ordet fel och skrev **bedrömligt*, och de två andra gav inga svar alls. Två informanter översatte också ordet *behövlit* helt rätt, en skrev på finska: (tarpeellista), en översatte ordet som 'behövt' och en gav inget svar. 4 informanter översatt *nyan* helt korrekt, de två andra gav inga svar. Det lättaste adjektivet att översätta verkar vara *feil*: 5 av 6 informanter översatte den rätt och en gav inget svar.

Tabell 4. Adjektiv på vörådialekt, deras korrekta översättningar och informanternas svar

Ord på dialekt	Korrekt översättning	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Infor-mant 4	Infor-mant 5	Informant 6
bedröv-lit	bedrövligt	?	?	bedröv-ligt	bedrövligt	bedröm-ligt	?
behövlit	behövligt	?	behövt	behövligt	behövligt	behövt	(tarpeellista)
feil	fel	fel	fel	fel	?	fel	fel
nyan	ny	ny	ny	?	?	ny	ny

3.5. Andra ord

Det finns 13 stycken partikel, adverbial och andra kortord i texten: *naingang* 'någon gång', *ti* 'att', *itt* 'inte', *me* 'med, mig', *heilt* 'helt', *måot* 'mot', *in* 'en', *all* 'alla', *bakanett* 'bortom', *elo* 'eller', *meir* 'mer', *tär* 'där' och *tå* 'då'. I den här kategorin har jag satt alla ord som var svåra att klassa i andra ordklasser. Alla informanter gav mer eller mindre rätta översättningar för ordet *na*, men som väntat kunde ingen ange dess alla möjliga former. 4 informanter översatte ordet *ti* helt rätt, en svarade med 'till' och en gav inget svar. Tre informanter översatte ordet *itt* helt rätt, en informant svarade med 'att', en med 'det är' och en med 'dit'. Ordet *me* kan betyda antingen 'med' eller 'mig', beroende på kontexten. Alla informanter gav någon av de två: 4 svarade 'med' och 2 'mig'. Fem informanter översatte ordet *heilt* rätt, men en informant stavade svaret fel som *hekt. Fyra informanter översatte ordet *tå* rätt, en svarade med 'ta', och en gav inget svar. Ingen av informanterna kunde översätta ordet *måot*, utan alla gav inget svar. Alla informanter översatte ordet *naingang* helt rätt. Det fanns inga svar för ordet *in*. Fyra informanter översatte *all* helt korrekt, en svarade 'allt' och en gav inget svar.

Tabell 5. Partikel och andra kortord på vörådialekt, deras korrekta översättningar och informanternas svar

Ord på dialekt	Korrekt översättning	Informant 1	Informant 2	Informant 3	Informant 4	Informant 5	Informant 6
all	alla	?	alla	alla	alla	alla	allt
ti	att	att	?	att	att	att	till
bakanett	bortom	?	?	?	?	bakom det	bakom det
tå	då	?	då	då	ta	då	då
tär	där	där	där	där	där	där	där
elo	eller	?	?	eller	?	?	?
in	en	?	?	?	?	?	?
heilt	helt	helt	helt	helt	helt	helt	hekt
itt	inte	att	inte	inte	det är	dit	inte
meir	mer	mera	mer	mer	mer	mer	mer
måot	mot	?	?	?	?	?	?
naingang	någonsin	någon gång	någon gång	någon gång	någon gång	någon gång	någon gång

4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet på denna kandidatavhandling var att analysera hur bra universitetsstuderande förstår vörådialekt, när de inte hade någon språklig koppling till Vörå eller vörådialekt. Som material använde jag översättningar av en låttext ur musikalen *Gambämark* (2018), och det fanns 6 stycken informanter. Som metod använde jag en slags experiment: jag gav informanterna texten med understrukna ord, och bad dem att översätta orden till standardfinlandssvenska.

I teoridelen diskuterades olika definitioner för begreppet dialekt, samt österbottniska dialekt i allmänhet och vörådialekt i synnerhet. Mina forskningsfrågor var: Hur bra förstod universitetsstuderande vörådialekt? Hur många ord hade informanterna inte kunnat översätta? Vilka ord var de svåraste för informanterna? Fanns det flera olika översättningar av ett ord i ett text?

Jag sa till informanterna att om de inte vet något ord på svenska så kan de översätta till finska, vilket informant 6 gjorde med ordet behövlit 'behövligt'. Hon översatte den till finska som *tarpeellista*, vilket var helt korrekt. Men, nu i efterhand undrar jag om jag borde ha givit informanterna lov att använda finska. Jag kunde kanske ha fått bättre översättningsresultat, men denna resultat kanske inte beskriver informanternas dialektkunskaper helt ärligt.

De viktigaste resultaten var de följande: Universitetsstuderandena förstod inte vörådialekt tillräckligt bra för att kunna översätta den, vilket var inte oväntat. De ord som såg mest främmande ut jämfört med standardfinlandssvenskan var svåraste att översätta. De flesta understrukna ord var helt vanliga, bekanta ord: verb som *vejt* 'veta', *jämför* 'jämföra' och *byt* 'byta', pronomen som *he* 'det', *ede* 'det här' och *na* 'någonting' och så vidare. Dessa ord var ganska lätta för informanterna att översätta. Å andra sidan fanns det mycket specifika ord som handlade till exempel om jordbruk och mat: *gålan* 'gårdarna', *föussin* 'fähusen', *pärör* 'potatisar' osv, som var svårare att översätta för informanter med ingen tidigare erfarenhet om vörådialekt. Den största skillnaden i översättningsresultat mellan olika ordklasser var, att längre ord var svårare att översätta än korta ord. De svåraste orden har varit *bakanett*, *föussin*, *gålan* och *knutan*. Det fanns fyra ord som alla informanter översatte korrekt: *najngang*, *heim*, *vejt* och *tär*. Orsak till att alla informanter

har fått dessa ord rätt var troligtvis att de liknar ganska mycket standardfinlandssvenskans motsvarande ord. De mest dialektala och fel översatta ord har typiskt med lantbruk att göra, så mina informanter har kanske inte vetat vad de handlar om. Det fanns två fel som ser ut som typiska stavningsfel och inte översättningsfel alls: informant 6 har felstavat ordet *helt* som **hekt*, och informant 4 har felstavat ordet *jämföra* som **jamföra*.

Det syns tydligt att dialektens ordförråd, åtminstone i musikalen Gambämark, är mycket gammaldags jämfört med standardfinlandssvenska. Det var mycket intressant att analysera en dialekt som varken jag själv eller informanterna inte pratar som modersmål liksom musikalens skribenter. En av informanterna har gjort ett grupparbete om vörådialekt, vilket syns tydligt i hennes översättningsresultat. Hennes översättningar var av bättre kvalitet, och hon fattade säkert vad de understrukna orden överhuvudtaget handlar om.

Jag kunde ha valt bättre forskningsfrågor och överhuvudtaget ställt fler frågor till mina informanter. Det kunde ha varit intressant att höra deras åsikter om dialekt och forskningen som jag har gjort. Nyttan med den här kandidatavhandlingen var att jag lärde mig mycket teori om dialekter och översättning, och översättare som jobbar med dialekt kan lära sig mer om vörådialekt i och med min kandidatavhandling. I framtiden kan jag och andra forskare forska mer i hur bra språkstudierande förstår talspråk eller dialekt i allmänhet. Själv vill jag forska mer om låttexter på dialekt: hur de skrivs, hurdana reaktioner de får från publiken, hur bra förstår folk som talar liknande dialekter vörådialekt.

De största problem jag hade var källor, vilken information man ska ta ut ur källan, och hurdana tecken jag ska använda för att markera till exempel fonem i dialekt när det inte finns något etablerat sätt att göra det. Det finns olika ljudskrift, men forskare är inte överens om vilken skrift man ska använda. Jag valde att använda s.k. *grov ljudskrift*, där språkljud markeras med motsvarande bokstav i stället för IPA-tecken eller liknande. Musikalens skribenter har också skrivit låttextern på en sorts grov ljudskrift. Det var mycket svårt att läsa Axel Olof Freudenthals bok *Vöråmålet*, på grund av att den är skriven på 1880-talets svenska vilket skiljer sig från nutidens svenska. Bokens tecken för fonem var också mycket otydliga.

Jag kunde inte få något definitivt svar på forskningsfrågorna, tydligen på grund av att jag inte hade tillräckligt mycket teori och informanter samt tidigare erfarenhet om forskning

för att kunna göra en djupare analys. Översättningsresultatet pekar på att studerandena inte förstår dialekt tillräckligt bra för att kunna översätta den, men om jag forskade i mer erfarna studerande eller till och med professionella översättare kunde jag få en helt annan resultat. Min undersökning är inte särskilt pålitlig, på grund av bland annat antalet informanter och forskningsfrågor.

KÄLLFÖRTECKNING

Material

Sex studentöversättningar av de understrukna orden (se bilaga) i sångtexten *Dehär e min by*. Materialet samlades in den 11 februari 2019. Materialet bevaras hos skribenten.

Övriga källor

Elert, C. (2015). Allmän och svensk fonetik. Nionde upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Elert, C. Inledning. I: Hedelin, P. (1997). Norstedts svenska uttalslexikon. Första upplagan. [Stockholm]: Norstedts, p. 10–43.

Freudenthal, A. (1889). Vöråmålet. Ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof. Första upplagan. Helsingfors: Tidnings & tryckeri-aktiebolagets tryckeri.

Harling-Kranck, G. (1998). Från Pyttis till Nedervetil. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Hellspång, L. (2010). Metoder för brukstextanalys. Upplaga 1–8. Lund: Studentlitteratur.

Holmberg, B. (2016). Humorn är grunden, dialekten är skatten för KAJ. I: Språkbruk. [online] Tillgänglig: <https://www.sprakbruk.fi/-/humorn-ar-grunden-dialekten-ar-skatten-for-kaj>. Hämtad den 15 april 2019.

Huldén, L. (1957). Verbböjningen i Österbottens svenska folkmål I. Första upplagan. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Ivars, A. (2015). Dialekter och småstadsspråk. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Sprakochfolkminnen.se. (2017). Vad är en dialekt? I: Institutet för språk och folkminnen [online]. Tillgänglig: <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/dialekter/fragor-och-svar-om-dialekter/faq/2013-10-21-vad-ar-en-dialekt.html>. Hämtad den 15 februari 2019.

BILAGOR

Bilaga 1: Sångtexten *Dehär e min by*

Gråa lador, gula fält

He e he enda ja naingang ha känt

Gålan röd å knutan vit

He e he enda ja naingang ha sitt

Å ja vejt, att itt e låter så bedrövlit

Å ja vejt, att ja har allt som e behövlit

Men fast ja vejt, allt ede

Så har ja it na ti jämför me

Dehär e mitt heim, dehär e min by

Ja sko itt byt an måot in ny

Ja känder all foussin

å bakanett knoussin

ere bara massa sly

Ja ha drömd, om ett ställ

Tär man får va se själv å it måst klä se i flanell

Ett paradis tär man får välg

Mellan meir än ti stick sockor elo styck in älg

Ja inom mig, tär ha e väckts ett hopp

Om ett liv me meir än bara päror å kalops

Dehär e mitt heim, dehär e min by

Om ja sko byt an måot in ny

Tå sko ja slipp foussin

Å bakanett knoussin sko ja sii en nyan vy

Me öppna landskap å oändliga hav

Utan talko å utan krav

Tär itt allt handlar om blåbärin

Tär ja sko pass in

Ja vejt it va ja vill

Va ska ja ta me till

E finns jo itt na lätt svar på dehär

Fast ja sko jär rätt så blir e heilt feil på na sätt

Åååh va ska ja jär

Dehär e mitt heim, dehär e min by

Ja sko itt byt an måot in ny

Men ja ha sitt all foussin,

å bakanett knoussin

Finns e meir än bara sly

E finns na som drar å nainting som halder me kvar

Ja sko konn fly

Papp sko få plock sina egna bär

Publicerad med tillstånd av Axel Åhman

Bilaga 2: *De här e min by* på standardsvenska

Gråa lador, gula fält
Det är det enda jag någonsin känt
Gårdarna är röda och knutarna vita
Det är det enda jag någonsin har sett
Och jag vet, att det inte låter så bedrövt
Och jag vet, att jag har allt som är behövt
Men fast jag vet, allt det där
Så har jag ingenting att jämföra med
Det här är mitt hem
det här är min by
jag skulle inte byta den mot en ny
Jag känner till alla fähusen
och där bortom kullen
finns det bara massa sly/snår
Jag har drömt, om ett ställe
där man får vara sig själv och inte måste klä sig i
flanell
Ett paradiset där man får välja
Mellan mer än att sticka sockor eller stycka en älg
Ja, inom mig, där har det väckts ett hopp
Om ett liv med mera, än bara potatis och kalops
Det här är mitt hem
det här är min by

Om jag skulle byta den mot en ny
Då skulle jag slippa fähusen
och där bortom kullen
Skulle jag se en ny vy
Med öppna landskap och oändliga hav
Utan talko och utan krav
Där inte allting handlar om blåbär
Där jag skulle passa in
Åh, jag vet inte vad jag vill
Vad ska jag ta mig till
Det finns inte några lätta svar på det här
Fast jag skulle välja rätt
så blir det helt fel på nått sätt
Åååh vad ska jag göra
Det här är mitt hem
det här är min by
jag skulle inte byta den mot en ny
Men jag har sett alla fähusen
och där bortom kullen
Finns det mer än bara sly/snår
Det finns något som drar
Och någonting som håller mig kvar
Jag skulle kunna fly
Pappa skulle få plocka sina egna bär

Publicerad med tillstånd av Jakob Norrgård